de ovend

Stellingwarfs tiedschrift

21e jaorgaank no. 2
april 1993

Kolofon

De Ovend wodt uutgeven deur de Stichting Stellingwarver Schrieversronte, en komt zes keer in et jaor over de heerd bi'j de leden/ab. In dit blad verschienen bi'jdregen op et terrein van de Stellingwarver schrieveri'je, taelkunde, volkskunde, geschiedenis en taelbeweginge.

Redakteur: Johan Veenstra.

Buro-redakteur: Pieter Jonker.

Zetwark: Trijnie Gibcus-Telkamp.

Omslag: Sietske A. Bloemhoff.

Drok: Van der Meer, Oosterwoolde.

Administraosie: Stichting Stellingwarver Schrieversronte,
Bongheer 1, 8431 GT Oosterwoolde,
Postbusse 138, 8430 AC Oosterwoolde.
Tillefoon: 05160-14533.

Lidm./Ab.: f 17,50 in et jaor.
Losse nommers: f 4,00.

ISSN 0166-7351.

D'r mag gien wark uut dit blad overneumen wodden zonder schriftelik goedvienen van de maeker(s).

In dit nommer:

Tekening: blz. 27 Sietske Bloemhoff.

Foto's: blz. 1, 13 en 24 Sietske Bloemhoff.
blz. 7 Iwan van Nieuwenhoven.
blz. 8 en 9 Archief W.H. de Vries.
blz. 9 en 19 Fred Platje.
blz. 31 Spaans Verkeersburo, Den Haag.

Foto omslag: de klokkestoel van Ni'jberkoop.

Inhoold

Henk Bloemhoff
Et Stellingwarfs Woordeboek 3
Johan Veenstra
In Memoriam Peggy Klinkhaemer 6
W.H. de Vries
Fûcks en Berry, twie onbekende naemen 8
Teije
Overal bin meensken 10
Johan Veenstra
Is 't niet zo? 11
Sietske Bloemhoff
"Hi'j is in de krullen grootbrocht" 12
Benny Holtrop
De neuze in de boeken 14
Krummelties 17
Karst Berkenbosch
De karke van Berkoop 18
Johan Veenstra
Een poppien kriegen 20
Bote Stellingwerf
Oolde man 21
Bote Stellingwerf
Stiefheit 21
Bote Stellingwerf
De regen krigt moezepoties 21
Bote Stellingwerf
De iene schept op 21
Peter Riksma
Daegelikse dinkies 22
Johan Veenstra
Goden en helden van de Stellingwarvers -4- 25
Harmen Houtman
Veertig 28
Renze Yetsenga
Pelgrimsreize naor Santiago -1- 29

Henk Bloemhoff

Et Stellingwarfs Woordeboek

In mien veurige woordeboekstok ha'k nogal wat vraogen over woorties en klaanken verwarkt. Ik hebbe nogal wat reakties had van lezers van disse rebriek, en daor bin ik die meensken slim erkentelik veur. Et zol wat te veer gaon om iederiene mit naeme te numen en hier de reakties veerder te behaandelen; ik perbeer ze netuurlik zo goed as 't kan in et woordeboek te verwarken. De vraogen over *moe'n*, *kun*, *bin* en *wo'n* wi'k toch nog wel even kot numen: ze leverden óp dat disse vormen verspreid veurkommen in oons gebied en dat hier en daor in et westelike pat van West-Stellingwarf toch nog wel es vanoolds al *wodn* in plaets van *wo'n* zegd wodde.
Ok disse keer he'k een stokmennig vraogen die uut et schrieven van et woordeboek votkommen. As eerste woortien nuum ik *dekwaegen.* Dat zal wel etzelde wezen as *kliedwaegen*, mar ik bin d'r niet wis van. De infermaanten uut Donkerbroek - daor wodde et lange leden opgeven - en een peer ere plakken konnen me niet helpen. Zo gong et me ok mit et Builiger *honnetongen*; dat zal daenk' de smalle weegbree wezen, mar misschien kan ien van de lezers me veerder helpen? En wie kent *heidinne* veur een bep. plaante; om wat veur plaante gaot et en in welk Stellingwarver plak komt dit veur?
Wie kent vanoolds de *egelskop* - uut welk plak en in welke betekenis? Is et *stattetouw* et touw naor de liende d'r boven (op 'e stal) of is et die liende zels ok wel? Wat is een *jachtgordel*? En een *jok-* of *jukplaanke*? En wat is een *jok-* of *jukkop*: gesteld dat jim dat woortien kennen van vroeger? Wat is een *hooltslag* en wat is de *klappe van et doevehokke*? Wie kent vanoolds *endermelk* (of *entermelk*) en wat is een *half vorreltien* stof veur b.v. een jurk? Wet iene van jim, lezers, nog wat een *heidepieper* is? En wanneer en waor wodde d'r *hum* reupen tegen een peerd? Wanneer was laand *kielerig*? Graeg ok de betekenis van en veurbeeldzinnen mit *blokhelster*, *klapbaanke*, *boekslaegen*, *knipper-* of *kipperbasten*, *tussenjasse*, *knuppelriem*, *zaodweger*, *verroezen*, *keuringskaorte*, *keuringsbriefien*, *haorrolle*, *aorekrabber*, *verklootvegen*, *spoorperen* en graeg een kotte omschrieving van *potknikkeren*. Mit daank in et veuren!

een hiele grote bruur

Een weke of wat leden kwam bi'j oons, morgens betied, een grote vrachtauto veur de deure. We weren even veraldereerd, want we wussen zo gauw niet wat we ok al weer besteld hadden. Mar daor kwammen we al gauw aachter, al bleek de vraachtrieder zels niet te weten wat veur kostelike kultuur hi'j bi'j him hadde: dat was de fotografische herdrok van et *Woordenboek der Nederlandsche Taal*, vaeke ofkot tot *WNT*. Dit prachtige Nederlaanse woordeboek, mit zovule meugelik materiaol uut de tiedrekte tussen 1500 en 1921, beslat ongeveer twie meter in de boekekaaste. Et gaot om meer as veertigduzend bladzieden, en daor kriej' dan nog een peer boekies op toe die over dit woordeboek gaon. Een prachtig bezit veur de specialist of superliefhebber. Mien vrouw en ikke doen et dan ok niet weeromme zoas bi'j Koot en De Bie lessend op 'e tillevisie ál gebeurde! D'r hebben nogal wat meensken op intekend, mar, roegweg lezend, weren wi'j de ienigsten uut Stellingwarf.
Dit slim grote perjekt is begonnen in de twiede helte van de veurige ieuw; et eerste diel verscheen in 1864. Dr. F. Moerdijk is de tegenwoordige heufdredakteur van et *WNT* en hi'j is ok iene van de begeleiders van oons perjekt. Aorig om even te numen

is ok dat op de eerste drok van 1864 mar liefst twie meensken uut Stellingwarf intekend hebben, zo dot uut disse fotografische herdrok blieken. Et was, zoas dat heurt, netties verdield tussen Oost- en Westaende: et gong om Jhr. Mr. G.W.F. Lijcklama à Nijeholt, burgemeester van Oost-Stellingwarf 'te Oldeberkoop' en om heufdonderwiezer J.H. Frank uut Ooldetriene. Moej' je even indaenken: in de veerste veerte kregen die meensken gien serieus uutzicht op et klaorkommen van et woordeboek, mar ongetwiefeld hebben ze et een slim belangrieke onderneming vunnen. Zollen ze trouwens ooit an een Stellingwarfs woordeboek docht hebben...? Of, om speciaal even an meester Frank te daenken, an een vak hiemkunde op schoele mit Stellingwarfs en al?

kontakten

Streektaelwoordeboeken bin al langer as vandaege flink in de belangstelling. Op 'e dag van de Nederlaanse streektaelen in Den Bosch van 20 meert kreeg ik in mien woordeboekkraompien verscheiden meensken aachter de komputer om te zien hoe et maeken van een streektaelwoordeboek as dat van oons in zien wark gaot en hoe de komputerpergrammes daor tot hulp bi'j binnen. Ok de meniere van ofvraogen - et invullen van vraogekaorties zoas de infermaanten dat hiere tot veur kot daon hebben - sprekt vaeke tot de verbelinge. Zo lej' dan kontakten daor aandere meensken wiederop ok weer wat an hebben kunnen. Zels hadden we, op 2 april, een gezellige woordeboekmiddag mit de schrievers Boele Land en Klaas van der Weg. De uutwarking is haost an de *l* toe, jim heuren d'r dommiet meer van.

anvullings

De hiernao volgende artikels bin al weer een maond of wat leden uut de komputer ofdrokt. Ze laoten nog es de opzet van oons Stellingwarver woordeboek zien. As d'r now in de vraogekaorties weer materiaol opduukt dat nog niet in zokke artikels staot, wodt zoks d'r nog weer tussen scheuven in de komputer. Dat kan mit woorden, betekenissen en zinnen, feitelik mit alles nog en op elke dag da'k et mar tegenkom. De komputer is van dat slim gewillig; ik type et d'r gewoon tussen en alles schoft mooi een aentien op. As ie dus, lezer, nog biezundere woorden of betekenissen hebben, dan zo'k et warderen aj' ze toch nog opsturen, want ze kun d'r now nog in. Soms bin d'r ok nog meensken mit een eigen verzaemeling, mit lissies en zo. Laoten die dan niet daenken: al mien woorden hebben ze bi'j de Schrieversronte al, ik reageer mar niet. In de praktiek dot blieken dat oons materiaol daor vaeke toch nog goed uut anvuld wodden kan, krek deurdat in zokke listen oolde, biezundere woorden staon. Zo heb ik an now toe een hiel goed gebruuk maekt van listen van de heer J. Lantinga - van vroeger van Blesdieke - en van de heer C. Bouwer (van vroeger uut De Hoeve). Mit naeme doe 'k een oproep naor biezundere woorden die beginnen mit de letters *f* t/m *k*. Want as an et aende van dit jaor et eerste diel in drok is, kun zokke woorden d'r niet meer tussen, en dat zol dan toch zunde wezen, is 't niet zo? Now nog een peer woordeboekartikels.

fiedelen zw. ww.; overg., onoverg.; fiedelde, het fiedeld [fidl̩n] **1.** fiedelen, op de viool spelen *Heur die jonge weer es fiedelen* (Dhau), *Vroeger kwam A. v. H. hier op 'e iesbaene te fiedelen* (Ld), veelal gezegd als er zonder koncentratie of slecht wordt gespeeld: *Hi'j fiedelde d'r mar wat op los* (Wol), *Hi'j fiedelt d'r ok aorig op omme* (Np), *Hi'j het wel een jaor of wat les had, mar hi'j kan toch allienig mar wat fiedelen* (Op) **2.** slecht spelen op een piano, harmonika of evt. een ander instrument (Db, Ld, Nw, Ste) *Die is ok vremd an 't fiedelen op 'e harmonika* (Db) **3.** (onoverg.) achter een andere persoon of dier aangaan, op snelle wijze (El, Nbk) *Die iene hond fiedelt de hiele dag aachter de aandere an* (El, Nbk) **4.** (van honden) de geslachtsdaad verrichten of de bijbehorende, schurkende bewegingen maken (Dho, Diz, Nbk, Obk, Ow, Spa, Sz,

Wol) *Die honnen bin an 't fiedelen* (Obk, Nbk), *Now zit die hond van mien buurman al weer op dat kleine hontien van mi'j te fiedelen* (Sz), *Die hond die wil mi'j fiedelen* d.i. wanneer een hond de genoemde bewegingen tegen de benen van de desbetreffende persoon wil uitvoeren (Nbk)

graosie Ook **grasie** (Spa, Sz), **gratie** (spor.: bet. 1; Ste: bet. 3) de; -s (spor.) [grɔ:si] (oost.) [xrɔ:si] (west.)] **1.** gratie, nl. inzake straf *De moordener het graosie kregen* (Np), *Zo 'k heurd hebbe, hebben ze graosie (an)vraogd* (Mun) **2.** tegemoetkoming, tegenprestatie of juist de afwezigheid daarvan (Db, Dho, Mun, Np, Nw) *Hi'j het die meensken hulpen zonder ien cent graosie* (Db), *Hi'j gong veur de graosie mit te melken* (Np), *Ie kun et veur de graosie kriegen* (Dho), *Ze deden et allemaole uut de graosie, gien cent wollen ze d'r veur hebben* (Mun) **3.** welwillendheid, gunst *Ze leven bi'j de graosie van de familie* komen rond met de hulp van hun familie (Pe-Dbl), *in de graosie wezen* (verspr.), *bi'j iene in de graosie kommen (willen)* (Ma, Nbk, Np, Ol-Nl, Wol): *Hi'j dee alles om bi'j him in de graosie te kommen* in een goed blaadje te komen (Ma), zo ook *Die wil bi'j mi'j in de graosie kommen* (Wol), *uut de graosie wezen* (verspr.): *We bin helemaole uut de graosie* (Nt), ook *uut de graosie weg wezen* (Ste), *uut de graosie raeken* (Nbk, Np), *bi'j de graosie God* dankzij God's gunst, alsof het een gunst van God betrof, met veel geluk, ook: met veel moeite en risiko (El, Nbk, Np, Nt, Nw, Obk, Ow, Spa, Ste, Wol): *Dat is bi'j de graosie God best oflopen* (Obk), *Bi'j de graosie God is 'm dat goed ofgaon* (El), *Bi'j de graosie God hebben we nog wat kregen, mar et mos aachter de helsdeuren wegkommen* alsof het een bijzondere gunst betrof (Ow), zo ook *Bi'j de graosie God kriej' d'r nog een krummel* id. (Nw), *Dat het hi'j kregen bi'j de graosie Gods* id. (Np), ook *bi'j de graosies God* id. (Nw), *Bi'j de graosie God mag hi'j mitdoen* id. (Wol), *'k Heb et bi'j de graosie Gods klaor kregen* met veel moeite (Nbk), *Bi'j graosie God, dan moet et mar* in 's hemelsnaam (Diz), *'k Heb dat daon bi'j gratie Gods* voor niets, gratis (Ste), *uut de graosie God* als uitzonderlijke welwillendheid (Nbk), *uut de graosie Gods* id. (Nbk), *'k Wuste niet hoe 'k d'r mit an mos, daorom dee 'k 't mar mit de graosie God* op goed geluk (Op), *bi'j de graosie* alsof het een gunst is, met veel moeite gedaan gekregen (Dho) **4.** genade (Db), in *Oonze keuninginne regeert bi'j de graosie God* (Db)

Op 13 jannewaori 1993 overleed op 'e leeftied van krapan 85 jaor oonze woordeboekmitwarkster van de woordeboekgroep van Ni'jberkoop

Bertha Brouwer-Cats

Wi'j hebben bewondering veur de moedige wieze waarop ze mit heur ziek wezen ommegong én veur heur hulpe van et eerste begin of bi'j et vergeren van woorden veur et Stellingwarfs woordeboek. Wi'j blieven heur daor altied daankber veur en zullen heur opgeruumde aord en fleurighied slim missen.

Bestuur en passeniel.

Op 30 meert 1993 raekte weg oonze kontaktpersoon en mitwarkster van de woordeboekgroep van De Fochtel

Jantje Bult-Buldstra

in de leeftied van omtrint 83 jaor

Heur inzet bi'j mit naeme et woordeboekwark en et veldnaemeonderzuuk, liekewel as heur hattelikhied in de omgang blieven mit grote wardering en daankberhied in oonze herinnering.

Bestuur en passeniel

Johan Veenstra

In Memoriam Peggy Klinkhaemer

Mien droombeeld droomt een broezende levensdrang/ vol felle kleuren, waor al 't gebeuren over mekeer/ henne tumelt in een niet te stuiten gaang,/ waor de eerde eupenbrekt in duzend geuren..... en de/ merel zingt, zien goolden zang.
Disse woorden van de schriefster zels stonnen boven heur rouwbrief. Mar... de liesters zongen niet op 'e dag van heur begraffenis: 31 meert 1993. In een lange riegel leupen we naor et karkhof van Wolvege. Et was diezig en een klein betien motterig. In de hoge bomen van de Ni'je Anleg gongen de roeken tekeer. Mit toeken tussen de snaevels bouwden ze an de nusten van de kelonie, die daor al jaorenlaank zit. Rouwanzeggers. Vol broezende levensdrang.
Et bericht van et wegraeken van Grietje Hento-Stoker, zoas heur echte naeme was, overvul oons allemaole. Et kwam ok zo onverwaachs, gieniene van oons hadde et anzien kommen kund. Mar zo gaot et, zeggen we dan, et kan je hier zomar ontneumen wodden, we hebben et hiere op disse wereld mar evenpies te lien. Herinnerings blieven over. Warrige herinnerings de eerste daegen. Ik weet nog dat ik heur veur de eerste keer an de tillefoon kreeg. Et moet donkt mi'j in 1973 west hebben, ze hadde wat in 't Stellingwarfs schreven, vertelde ze me, a'k niet es even ankommen wol, dan kon 'k wat ze maekt hadde es lezen. Ik was ja al een schoffien doende en schrief in et Stellingwarfs. In heur huus an de Mesdagstraote het ze me heur eerste verhael in 't Stellingwarfs veurlezen. Et is al weer twintig jaor leden. Herinnerings.
In twintig jaor tied het Peggy Klinkhaemer een protte uut de wege zet wat de schrieveri'je anbelangt. Ik hebbe et in mien archief nao perberen te zuken, neffens mi'j het ze op 9 meie 1974 veur et eerst in 't Stellingwarfs publiceerd, een verhael in de *Stellingwarf*. Et zol et begin wodden van een lange, lange riegel verhaelen en gedichten. Verscheiden keer wodden d'r gedichten van heur opneumen in de *Lyrische Kraante* van de *Liwwadder Kraante. Onder de bomen/ daor tovert de zunne/ gooldene spatters/ op mosgruun fluwiel.* Zo dichtte ze in heur *Lyrische Kraante*-gedicht van 11 oktober 1975. Ze hul van de netuur, dat was veur iederiene overdudelik. Ze dichtte en schreef d'r vaeke over.
Al gauwachtig begon ze verhaelen te schrieven veur de rebriek *Uut de pultrum* en veur oonze eigen *Ovend*. Veur de *Stellingwarf* het ze jaorenlaank heur wekelikse column *Uut de Griffeldeuze* schreven. Ze moet d'r honderden maekt hebben. Een slim drege put, liekt me zo, et vaalt werachies niet toe en schrief elke weke mar weer een verhaeltien. Ik zal de hanen dichte kniepen a'k bi'j Omroep Frieslaand de twiehonderd haele.
In 1980 wodde bi'j de Stellingwarver Schrieversronte et boek *Sprokkels en Spraankels* uutgeven, een bundel mit eerder publiceerde verhaelen en gedichten. In 1988 verscheen de kotte roman *Pionnen op et schaekbod*. Ze het ok doende west en schrief revuewark, in 't biezunder veur De Hoeve, et dörp daor ze op 5 april 1914 geboren wodde. Wark van heur wodde opneumen in de bloemlezing *Onder eigen volk*, gedichten van heur verschenen op Stellingwarver kelinders en op 'e Fryske Skriuwerskelinder.
Bi'j de KFFB, de Kristlik Fryske Folksbibletheek vul ze een keermennig in de priezen, d'r verschenen op die meniere drie boeken van heur in et Fries: *Gjin moarn dy't de jûn ken*, *Jildou fan de Wylgepleats* en *Fierder as de kimen*. Ze schreef de manuscripten in et Stellingwarfs, bi'j de KFFB zorgden ze veur een Friese vertaeling. Vrouw Hento het et

Peggy Klinkhaemer op 'e Stellingwarver Dag in Berkoop (16 juni 1984).

uutkommen van heur vierde Friestaelige boek spietig genoeg niet meer mitmaeken mocht.
We kun d'r oons pettien veur ofnemen: op ooldere leeftied beginnen mit de schrieveri'je en dan nog zovule uut de wege zetten. Tot et laeste toe was ze d'r drok mit. In december van et veurige jaor verscheen bi'j Van de Berg in Enschede nog de gedichtebundel *Tjongerbrogge/Tsjongerbrêge.* Stellingwarfstaelige gedichten van Peggy mit een Friese vertaeling van Atze Bosch d'r bi'j. Veur dezelde uutgeveri'je was ze doende mit et saemenstellen van een Stellingwarver kelinder veur 1994 . Dat wark het ze niet meer ofmaeken mocht. Vrouw Hento is d'r niet meer. Ze zal in oons onthoold blieven as een vrouw die wus wat as ze wol, die heur miening dudelik naor veuren brocht.
Herinnerings blieven, fladden van herinnerings. Mit mekeer onderweg naor de Frieslaand Hal om daor op te treden, de aovens van et schrieverskontakt in Makkinge en Berkoop, een priesuutrekking in et Oranje Hotel in Liwwadden van de KFFB. De prissentaosie van *Pionnen op et schaekbod* op 'e Blesse, een aovend die ik an mekeer praoten moch. Schrievers hebben hiere veur een pat een gemienschoppelik verleden.
Herinnerings. In heur gedicht *1928-1978* blaedert ze in heur poëziealbum van vroeger omme, ze lest alle mooie woorden, ze zicht de naemen veur heur uut heur schoeletied en... vragt heur of wat ze van al die mooie woorden en opdrachten maekt het. *Tussen doe en heden staot de tied die nimmer stopt* dichtte ze. Op zundag 28 meert 1993 stopte de tied op disse wereld veur vrouw Hento.
Et is waor, we hebben et hiere mar evenpies te lien. Vrouw Hento hadde et hiere, op een dag of wat nao, 79 jaor te lien.

W.H. de Vries

historicus 1940-1945

Fûcks en Berry, twie onbekende naemen

Disse niet al te scharpe foto is van Wilfred Berry, de Canadeze soldaot, die op 12 april 1945, op et laeste van de oorlog, bi'j de bevri'jding van de Stellingwarven, in Hooltpae sneuvelde. Hoe die twaelfde april verleup, dat beschrift de heer W.H. de Vries uut Wolvege in dit artikel.
De Vries hoolt him al jaoren doende mit wat d'r allemaole gebeurd is in de laeste oorlog. Hi'j publiceert d'r over en orgeniseert d'r tentoonstellings over. Bi'j een protte meensken is De Vries bekend deur zien wekelikse verhaelen Deze regio tijdens de Tweede Wereldoorlog *in et weekblad* Regio Expres.

12 April 1945. Ik zat krek even bi'j Jouk Hof, oonze overburen in Ni'jhooltpae, middags om een ure of drieje henne an de oolde meensken et geheime kraantien *De Koerier* veur te lezen, doe ik toevallig even naor buten keek, en daor zag ik allemaole hiele vremde auto's de hoeke ommerieden. Ik zegge: "Jouk, daor bin ze ommes al, de Canadezen."
"Ie bin niet wies, jonge," zegt Sipkien, "dat bin Duutsers."
Ik kon nog krek mien kraantien griepen en ikke naor buten en in de gaank heurde ik nog juust dat Jouk zee: "Die jonge is niet wies." En dat kwetste me as achttienjaorige jonge toch een betien.
Gauw naor de hoeke, mar ik gelove da'k de eerste waegens niet zien hebbe, want dit speulde me even patten. We hadden d'r ok zo naor uutkeken.
Now was et zo, dat doe de Canadezen morgens in Berkoop ankommen weren, kregen ze de opdracht om over Der Izzerd en Hooltwoolde naor Mildam te rieden. Dan hadden ze dus bi'j de harbarg van Pieter Veurman rechtdeur rieden moeten, mar daor verzinden ze heur. De paantserwaegens op locht reden dus deur Ni'jhooltpae en in Hooltpae reden ze bi'j de Hamersweg ok deur tot ongeveer et weggien dat de Scheenebos in lopt. Ik daenke dat d'r zoe'n dikke dattig waegens west binnen, groot en klein. De meersten weren grote paantserwaegens op lochtbanen van et type *Staghound.*
Doe ze daor ankommen weren, ontdekten ze dat veerderop (waor now et viadukt is) Duutsers zatten en is et hiele zaekien ommedri'jd en asnog de Hamersweg inreden.
Now moe'k d'r even bi'j vertellen dat in Hooltpae, in et dubbele laentien, een

Duutse auto ston mit een lekke baand. De beide Duutsers, die daor bi'j heurden, laggen bi'j Haite de Vries aachter et huus in een hujbargien te slaopen. De Canadezen hebben heur niet opmarkt en zi'j hebben heur wieselik wel stille hullen.
Een klein half uurtien laeter reden d'r nog twie *Staghound* paantserwaegens deur Ni'jhooltpae, de veurste daorvan wodde bestuurd deur de trooper/driver Wilfred Berry van de R.C.D. (Royal Canadian Dragoons). Disse beide verkenningswaegens reden bi'j de Hamersweg ok rechtdeur en dat zol Berry et leven kosten.

Monement veur Wilfred Berry in Hooltpae an de Heufdweg op et plak waor hi'j indertied sneuvelde.

De grafstien van Wilfred Berry op et Canadeze oorlogskarkhof in Holten.

Van de Duutsers, die inkertierd weren in Hotel Spekman bi'j et spoor in Wolvege, weren d'r twieje op 'e fiets naor Hooltpae kommen, elk mit een *Panzerfaust* an de fiets. Iene van de twieje was de Obersturmführer Fûcks, de grote baos. Ze heurden de beide waegens ankommen en de iene kreup bi'j Haite de Vries onder et vonder over de sloot en de aandere bi'j de kepotte Duutse auto aachter een boom in de dubbele laene.
Doe de veurste waegen, mit Berry an 't stuur, dichte bi'j was, scheuten ze beidend de *Panzerfaust* of, waorvan de iene vanuut de sloot ontplofte in de hege van Sjouke de Groot, dat die hadden laeter de hegestruken deur et raem op 'e slaopkaemer liggen. De aandere ontplofte onder de waegen, percies op et plak waor Berry zat, en scheurde een hiel stok uut de bojem. De waegen kwam in de baarm terechte, percies op et plak waor now et monement staot.

De aandere beide bemanningsleden bin onder dekkingsvuur van de twiede waegen uut de *Staghound* kreupen en aachter de huzen omme bi'j de twiede waegen kommen. Berry, die nog even leefd het, bleef in de waegen aachter.
Op et mement, dat de eerste *Panzerfaust* ontplofte in de hege, zol veekoopman Lamert Heida uut Ni'jhooltpae/Berkoop, die bi'j de gebr. Lourens was, krek op 'e fiets vot. Hi'j gooide de fiets an de kaante en gong aachter de hege langes weer naor et huus van Lourens. De Canadezen van de twiede waegen dochten van: Daor gaot een Duutser! Dat ze scheuten om 't leven. Ze hebben Lamert gelokkig niet raekt. An drie huzen is et nog te zien waor de koegels invleugen binnen. Laeter is d'r spul uut de paantserwaegen haeld en niet allienig deur de Duutsers en dat is jammer.
Even laeter ree de twiede waegen weer deur Ni'jhooltpae en wi'j stonnen op 'e hoeke bi'j Lapstra. De twie mannen uut de waegen van Berry zatten d'r bovenop omdat ze d'r niet in konnen. Et zal mi'j altied bi'jblieven dat die iene bloedde an de polse en dat leek reer.
Berry is laeter tiedelik in Berkoop begreven bi'j de Bultboer (Heida) op et hiem naost et traansfermaoterhokkien. Weer laeter is et stoffelik overschot overbrocht naor et Canadeze oorlogskarkhof in Holten.
Triest veur disse jonge, naodat hi'j al zovule mitmaekt hadde, om op et laeste mement nog sneuvelen te moeten. Zuwwe d'r omme daenken op 4 meie?

Teije

overal bin meensken
meensken bin overal
geliek
en nargens etzelde

iederiene
wil gelok
een noff'lik nust
vri'jhied

lanen maeken oorlog
tussen et puun
wodt praot
over vrede

iederiene
het verlangst
mar deur benauwdens
is et hatte sleuten

liefde is overal
wat ondersni'jd
onder wrok
en ofgeunst

vot mit die sni'j
zet de deure op een kiere
en vuul
de waarmte

alle meensken willen
waarmte
gelok
meensken bin allemaole geliek

Johan Veenstra

Is 't niet zo?

Bi'j et begin van 1993 hadden de beide Stellingwarven een inwonerantal van 49.234. Et is bekend dat veur een meerderhied van die inwoners et Stellingwarfs niet meer de memmetael is. Et Stellingwarfs is een minderhiedstael in de Stellingwarven. Zol indertied et mement dat et percentaoge van Stellingwarfs-praoters in et eigen gebied onder de 50% kwam in feite van beslissende betekenis west hebben? Et Stellingwarver point of no return? Was dat et begin van et aende veur et Stellingwarfs?
In beginsel hoeft dat vanzels niet. Meensken kun op elk ogenblik in de geschiedenis tot et besef kommen, dat ze wat weerdevols en eigens an 't verkwaanselen binnen. Mar d'r bin niet zovule veurbeelden op te numen, dat zoks argens ooit mit meensken gebeurd is. Lao'we et Wels in Wales veurlopig et veurdiel van de twiefel geven.
Hoe alderheiseliksten hadde as een tael verdwienen kan, is nao te gaon in *Linguïstische minderheden in West-Europa* uut 1976 van de Welse schriever Meic Stephens, die daorin zien lat hoe et mit et Manx, de Keltische tael van et eilaand Man, oflopen is.
Zo om de 1874 henne weren d'r nog 12.000 meensken die et Manx praoten konnen, 27 jaor laeter, in 1901, weren dat d'r nog mar 4.419. De bevolking van Man bedreug in 1901 54.752 meensken, dat is mar even meer as de bevolking van de Stellingwarven now. Nog es tien jaor laeter, in 1911, weren de 4.419 Manxpraoters al halveerd en in de jaoren twintig koj' de tael nog mar hier en daor tegenkommen. Uut de volkstelling van 1961 dee blieken dat d'r nog mar 160 meensken over weren, die et Manx beheersten. Een inkeling van die 160 hadde de tael van huus uut mitkregen.
De visker en keuterboer Ned Maddrell uut Cregneash was de laeste, daor et Manx de memmetael van was. Hi'j raekte in 1974 weg. Mit him sturf in feite et Manx as levendige tael uut. Zels de grootste veurstaanders van et Manx hebben de hoop opgeven, dat de tael weer op 'e bien brocht wodden kan.
Wat de Schrieversronte van Man, de *Manx Gaelic Society*, niet lokt is, zol oons dat wel lokken? Et Manx is vandaege-de-dag veural nog te lezen op naembotties van vekaansiehusies en zo. Lekker appat en nostalgisch, now? Hoe herkenber veur de Stellingwarven. In schoelen waor zo staorigan gien kiend et Stellingwarfs meer as memmetael het, dregen diezelde schoelen prachtige Stellingwarver naemen: *Naost de meule*, *De Striepe*, *Heidepolle* en *De Klaeter.*
De Schrieversronte dot een geweldigen protte goed wark en op verschillende fronten zeker niet zonder sukses, mar alliend een zelsbewust volk is in staot zien tael en kultuur overaende te holen. As de oolden et niet meer deurgeven an de kiender, dan is et op 'e duur onherroepelik gebeurd. Lao'we mekeer niet veur de gek holen. Of... et volk moet tot een aander inzicht kommen. En dat kan. In beginsel op ieder mement in de geschiedenis. De ienige vraoge is: bin de Stellingwarvers een zelsbewust volk?
Ien ding kun we vri'j wisse van wezen, de laeste Stellingwarfs-praoter zal wel gien broodvisker en keuterboer wezen, die bin al veur et Stellingwarfs uutsturven in de Stellingwarven.

Bron: Frank Delaney, *De Kelten. Een Europese cultuur,* Stichting Teleac, Utrecht, 1992.

Sietske Bloemhoff

"Hi'j is in de krullen grootbrocht"

(Over de hobby van oold-timmerman Aaldert Alten van Noordwoolde)

"Et is vanzels gien wonder dat Aaldert Alten van Noordwoolde zokke prachtige miniatuur-klokkestoelen en -boerderi'jen maekt. Hi'j is ja ok in de krullen grootbrocht!" Zok soort opmarkings kuj' nog al es heuren as meensken et over de hobby van oold-timmerman Alten van Noordwoolde hebben. Zien vader was ommes ok timmerman, dat hi'j is in de (hoolt)krullen grootbrocht.
Alten zien vader, die van Ooldemark kwam, kocht in 1912 et bedrief van Si'je Nolles in Buil en wodde timmerman. Drie van zien zeunen: Jan, Aaldert en Roelf, kwammen laeter bi'j him in loondienst en nammen et bedrief naoderhaand van him over. Doe Aaldert in 1985 krap-an 65 was, hul hi'j op van warken. Jan en Roelf gongen tegere veerder. Een peer jaor laeter raekte Jan weg en vandaege-de-dag warkt alliend Roelf nog in et bedrief, tegere mit aandere warknemers.

Even veur 1985 al leerde ik Alten kennen, deurdat hi'j en de vrouw infermaanten wodden veur et Stellingwarfs woordeboek. In diezelde tied begon ik ok mit et ofvraogen van de vaktael van de klokkestoelebouwer. En wat bleek? In et laeste jaor dat Alten nog op et bedrief warkte bouwde dat de klokkestoel van Buil opni'j. Alten wodde daordeur, liek as Imke Oosterkamp van De Fochtel, een slim belangrieke infermaant veur et in 1988 verschenen boekien *Klokkestoelen van Stellingwarf.*
Deur al oonze praoteri'je over die klokkestoelen kreeg de oold-timmerman d'r de hieltied meer nocht an en maek iene op schaol nao. Dat wodde vanzels de klokkestoel van Buil, die staot now bi'j zien dochter en oonze ponghoolder, Fettje Koopman, in de kaemer te pronk.
Mar et bleef niet bi'j iene! Nao Buil wodden de ere vier bestaonde klokkestoelen van West-Stellingwarf op schaol naobouwd. En doe die klaor weren, kwammen die van Oost-Stellingwarf an de beurt. De eerste in de riegel was de klokkestoel van Ni'jberkoop, die hi'j, doe ik een pooslaank ziek was, as verrassing veur mi'j maekte en daor ik nog de hieltied ommeraek wies mit bin!
Doe Alten alle twaelf klokkestoelen van Stellingwarf klaor hadde, besleuten beide gemienten de miniaturen an te kopen veur et hiemkunde-onderwies. De schoelen kun ze now bi'j de beide ofdielings onderwies in Oost- en West-Stellingwarf lienen, mit et bi'jheurende foto-, video- en lesmateriaol d'r bi'j. Van mien hiemkundewark uut weet ik dat daor al deur verscheidene schoelen mit plezier gebruuk van maekt is!

De klokkestoel van Buil wodde deur Alten restaureerd.

Behalven de klokkestoelen van Stellingwarf maekte Alten ok die van Wijnjewoude nao. Die klokkestoel het as ienigste in Nederlaand drie klokken. Butendat ontwurp de "professionele hobbyist" ok zels klokkestoelen in miniatuur en voerde die ok uut. Now en dan bin ze te bezien op hobbybeurzen, zoas in Wilhelminaoord en Waskemeer. Vandaege-de-dag maekt Alten nog alliend klokkestoelen op verzuuk.
Op et ogenblik is Alten drok doende mit et naobouwen op schaol van veuroorlogse boerderi'jen. De eerste het hi'j al klaor en die is intied ankocht deur de gemiente West-Stellingwarf. Ok now kun de schoelen de miniatuur lienen, ok now weer mit et bi'jheurende lesmateriaol, daor trouwens nog drok an warkt wodt. De boerderi'je is tot in de punties naomaekt, kompleet mit bedsteden, schostienmaantels, de wiene mit et stok spek d'r in, de stalpaolen, statlienen, de regenbak en et husien mit de balstien op de batte! Alle naemen van de onderdielen bin veur et Stellingwarfs woordeboek neteerd, mar ze bin ok opplakt op de onderdielen van de miniatuur daor et omme gaot.
De twiede boerderi'je schöt ok al mooi op. As die klaor is het Alten now al weer plannen veur de tied die d'r nao komt. An stillezitten het hi'j now ien keer een hekel. Hi'j is vast van doel en maek een arbeidershusien nao zoas dat vroeger op 'e Streek (d.i. de Oosterstreek) staon het. Dat husien hadde nog liemen waanden en een dakkien van stro. Et kan haost niet aanders of dat wodt ok weer zoe'n prachtig stokkien wark. Mar ja, hoe zal 't ok eers as iene in de krullen grootbrocht is!

Aaldert Alten bi'j zien miniaturen.

Benny Holtrop

De neuze in de boeken

Hi'j was mooi wodden, de winkel van oons heit. Prachtig alderdeegst. De mooiste winkel van et dörp en de wiede omgeving. Doe de timmerman en de schilders klaor weren, kwam de meubelmaeker om et linoleum te leggen en de elektricien om de buizelaampen op te hangen. Buizelaampen, dat was et ni'jste van et ni'jste, dat hadde ja nog gien inkelde winkel.
D'r wodde zels een stokkien over in de kraante schreven, mit een foto d'r bi'j, waor aj' allienig mar bloemstokken op zaggen. Slim was dat niet. Et leek feestelik, en dat oons heit boeken verkocht wus ommes iederiene.
Van et mement of dat de zaeke hereupend was -dat dee oons heit zels deur de winkeldeure van et slot te dri'jen- was d'r een protte klaandiezie.
Van alle kaanten kwammen de meensken d'r op of. De boeken vleugen de deure uut. Zels meensken die eers nooit bi'j oons in de winkel kwammen, kochten ien of meer boeken. De meersten weren biezunder op 't schik mit et potlood, et schrift of et stokkien gom dat ze d'r veur tien percent van de ankooppries veur niks bi'j uutzocht hadden: "Zolang de voorraad strekt en voor de duur van deze actie!"
Goenend kochten zovule boeken dat ze d'r zels een vulpenne of een vierkleurevulpotlood veur niks an over hullen. Ja, et was een sukses, die ni'je winkel van oons heit.

Dat ik d'r zo wies mit was, kan 'k now niet daolik zeggen. Groots wel, dat d'r wat over in de kraante staon hadde. Daor kon ik evenpies op teren bi'j mien maoten op schoele, mar daor hul et al es gauw mit op. In de oolde winkel, rommelig, klein, duuster, stoffig, moch ik graeg ommesneupen, es een boek van de plaanke kriegen, d'r in ommeblaederen of et lezen.
Et was vanzels wel zo dat zoe'n boek laeter gewoon weer tussen de veurraod zet of legd wodde, wiels aj' toch an alle kaanten zien konnen dat et ni'jste d'r of was.
D'r stonnen een protte smoesterige boeken op 'e plaanken. Heit vun et ja niet slim, en de klaanten liekemin, geleuf ik.
Et paste bi'j de sfeer en et bladderige blauw van de varve daor as vroeger de hiele winkel mit opvarfd was. Mar van et mement of dat de ni'je winkel klaor was, moch ik nargens meer an zitten. Slimmer nog, ik moch d'r niet meer kommen, niet iens meer d'r deurhenne lopen.
Ik was wend om altieten deur de veurdeure thuus te kommen. Dat zol now eers! De winkel wodde verbeuden terrein veur kiender. Et veurnaem grieze linoleum, mit hier en daor een vierkaant tomaatrood d'r in, et locht-crème schilderwark, de ni'je blaankhoolten vulpennevitrine mit een protte glas, et was allemaole inienend biezunder kwetsber en te geveerlik veur kiender. Van now of an mos ik dus aachteromme.
Da'k foeterde dat et een aord hadde, omdat de stege, daor aj' deur mossen om bi'j de aachterdeure te kommen, smal was, dat et d'r iewig nattig en muf reuk en dat et d'r somstieden stonk naor de jarrekelder van oons pake zoda'k de aosem inholen mos om niet te kokhalzen, et maekte ja gien inkelde indrok. Dat gieniene ooit deur de stege gong en waorom ik dan inienend wel, liekemin.
Kiender heurden ja niet thuus in de ni'je winkel. "Kinderen zijn hinderen!" ludede vot de uutspraoke van oons heit en ik hebbe lange docht dat hi'j dat zels bedocht hadde.

Alliend zundags moch ik deur de veurdeure d'r uut en d'r in, a'k mit heit naor de karke gong. De karke daor vun ik et meerste niet an, mar da'k dan deur de winkel moch, maekte een protte goed, ok al mossen wi'j van mem op 'e ti'jen over et

krek wreven linoleum lopen. Op 'e ti'jen lopen dee zeer mit mien stieve zundagse schoenen an, mar ik hadde et d'r veur over, al was et alliend mar om de geur van ni'je boeken in te snoeven. Want zo was et: Boeken reuken ja zo lekker!
Zoe'n boek van de plaanke kriegen, et veurzichtig eupen slaon, om dan langzem de neuze d'r in te stikken, die typische locht in te aosemen, wat was d'r ja lekkerder! Beppe heur loddereindeusien zundags in de karke, dat een keer of wat eupen kwam onder de preek, was ok de muuite weerd, en snoeven an de selusie op een uuthoeke van et schoeleplein daor aj' dwiel van wodden konnen, et hadde zien bekoring, mar ik hool et bi'j de locht van een ni'j boek. Jammer da'k zels gien boekekassien hadde. Heit zag d'r et nut niet van in. Wi'j hadden ja ommes de hiele winkel al vol.

Et zal op of om mien elfde henne west hebben, ik zat in de zesde klasse van de legere schoele, da'k op een keer de drieste schoenen an trok, mit et doel deur heit zien strenge regime henne te breken.
De ni'je winkel was doe al lange niet ni'j meer en haost al weer te klein. Plannen veur wèèr een verbouwing zat heit al tieden op omme te bruden. Mar dan mos de veurkaemer bi'j de winkel an en op dat punt hong mem zwaor in et gat, omdat ze niet wus waor as ze dan mit de divan henne mos, de oldfinish clubs, de kloostertaofel en de bulte haokte klieties.
Ik kon op een naacht niet slaopen en schosselde wat op 'e zoolder omme. Ik hadde een schoft onder et dakraem staon daor as de maone deur henne scheen, zo helder da'k docht daj' d'r wel bi'j lezen konnen. En inienend kwam ik op dat idee: een boek haelen om te perberen of zoks kon, lezen bi'j et locht van de maone.
Ik sleup de trappe of die naor mien gevuul niet al te slim kraekte. Dat kwam goed uut, want et alkoof daor as heit en mem sleupen lag d'r recht onder. In de gaank waachtte ik evenpies, d'r was ja een kaans dat heit of mem mi'j heurd hadden. Et bleef stille.
Ik leup naor de deure daor aj' deur in de winkel kwammen. D'r zatten vierkaante glassies in die deure, blauwen, en in et midden rooien.
Ik wiefelde, loerde deur zoe'n blauw rutien. De winkel zag d'r geheimzinnig uut bi'j et fletse lochien van de vulpennevitrine. Deur een rood rutien liekewel kreeg hi'j wat uutneudigends, wat aeventuurliks, wat bruuierigs bi'jkaans.
De huver da'k op et punt ston wat te ondernemen wat verbeuden was, bezorgde mi'j kiepevel.
In de boekehoeke bleef ik staon. Ik hiemde inienend. D'r hong spanning in de locht en dat hadde niet alliend van doen mit et feit da'k ongeheurzem was. Zo mar een boek van de plaanke kriegen zol vanzels noodlottige gevolgen hebben kunnen.

Ommes, ik was d'r wis van dat heit, die alle aovens tree veur tree de winkel daele stapte, wus waor alles ston en hoe as 't ston. En as d'r ja ok mar wat van et plak west hadde, zol hi'j et marken.

Mien vinger dwaelde bi'j de roggen langes. De vulpenne-vitrine goonsde zachies, et lochien aachter de reklame van de "Waterman" vulpennen scheen een betien gruunachtig.
De vinger kwam veurbi'j een riegeltien biebels, wiefelde even. Nee, een biebel, dàt veural niet! Wat heit nao et eten daor uut veurlas, ston meerstal haoks op mien begeerten.
En inienend zag ik die lae. Een onopvalende lae onder een showtaofel. Ik trok him eupen. Ik hadde niet verwaacht da'k daor een stokmennig boeken in antreffen zol. Ik nam d'r iene uut. Dit zol heit grif niet marken! Ik dee et veurzichtig eupen, stak de neuze d'r in en sneuf. Heerlik. Wis, ik zol laeter boekhaandeler wodden, as heit et goed vun.

"Wat doe ie hier!"
Daor ston hi'j. Een reus. In de pyjame, mar toch. Ik gong deur de grond.
"Ik kon niet slaopen heit," blaerde ik.
Hi'j pakte mi'j et boek ont.
"Hoe wus ie dat daor zokke boeken liggen?"
Zien omhogens steuken vinger driegde, zien geluud hadde vule weg van dat van de doomnie, zoas die oons zundags de tien geboden veurhul en d'r toegeliekertied et oordiel in deurklinken leut.
"Dat wus ik niet, heit."
"Dat wus ie wèl, kwaojonge."
"Nee heit, werachies niet, heit."
"Onzedelike lektuur, daor aj' de neuze in stikken. Ie moe'n jow schaemen!"
D'r gleensterde een glimpien hope.
"As dat boek onzedelik is, waoromme verkocht heit et dan?"
"Dat verkocht heit niet. Heit het et veur de vraoge."
"Et reuk zo lekker."
"Dat bin ja gien boeken veur kleinjongen as ieje. Oert, op bedde! En ik wil jow hier niet meer zien. Daenk d'r omme!"

Nog gien weke laeter kwammen twie pelisies bi'j oons de winkel in. Da'k op schoele in geuren en kleuren verteld hadde, dat oons heit onzedelike boeken te koop hadde, was genog om de hiele veurraod *Bob en Daphne's* uut de geheime lae in beslag te nemen.

Krummelties

DIESEL, DAT OOSTFREESKE BLADDJE

Ovend-lezers die wel es buten de eigen Stellingwarver streektaelschrieveri'je snuuien, kennen netuurlik et Drentse *Roet* en et Grunninger *Krödde.* Daor is now een soortgeliekens blad bi'j kommen, ok mit zoe'n onkruud-naeme: *Diesel* ('stiekelpolle'), in 't Nederduuts schreven en veural bestemd veur Oost-Frieslaand. De eerste beide nommers geven gedichten, verhaelen, beschouwings en veul ni'js; ze tellen elk 30 bladzieden. Een jaorgaank gelt f 20,-- en ie kun je opgeven bi'j de redaktie: Celosstraat 24, D-2970 Emden.

25 JAOR OPERAESJE FERS

Op 16 feberwaori beston de Friese dichterstillefoon *Operaesje Fers* vuventwintig jaor. Op 'e feestaovend, op 20 feberwaori in Oosterend, kwam in een oplaoge van 250 exemplaoren de bundel *Sulver* uut. In de bundel staon 25 gedichten van 25 dichters, die deur *Operaesje Fers* indertied vraogd binnen een gedicht te schrieven dat begint mit de woorden: poëzie is... In de bundel staot ok een Stellingwarver bi'jdrege, et gedicht *Nao de dieze* van Johan Veenstra. De bundel is veur f 17,50 in de boekhaandel te koop.

BOEKBESPREKING

Zoas jim al weten besprekt Karst Berkenbosch Stellingwarver boeken veur Omroep Frieslaand. Een schoffien leden besprak Peter Riksma veur Radio Oost, in et pergramme Regiotael, et boek *Daegelikse dinkies* van Klaas van der Weg. Peter Riksma is lerer Nederlaans, hi'j woont in Klazienavene in Drenthe, mar is ofkomstig van Wolvege. In disse *Ovend* zien bespreking.

OOLDE POOK-PRIES

Veur de Oolde Pook-pries bin negen inzendings binnenkommen. De jury, bestaonde uut Zwaantje Kuiters-Keizer, Martinus Bakker en Geke Dokter, zal naor verwaachting in augustus bekend maeken wie de pries dit jaor wunnen het. De priesuutrikkinge zal op 20 september wezen.

KURSUS STELLINGWARFS

Op 27 meert bin de volgende kursisten slaegd veur et diplome Stellingwarfs I: de vrouwluden A. Marks-Blaauwbroek (Buil), M.M.P. Koning (Wolvege), J. Krol (Noordwoolde), A. Krol-Bruinewoud (Berkoop), P. Krol-de Vries (Ni'jhooltpae), T. Hensen-Smit (Ooldemark), J. Vledder-Nijboer (Buil) en de manluden R. Dragt (Berkoop), G.J. Visser (Noordwoolde), J. Nijboer (Berkoop), B. Sloot (Wolvege), P. Hensen (Ooldemark), B. Holtrop (Ooldehoorn), K. Nijboer (Oosterwoolde), en W. Smit, die elke weke hielemaole vanuut et Utrechtse Kockengen naor de kursus in Berkoop ree. Hulde veur allemaole, mar extra hulde veur die man!

Karst Berkenbosch

De karke van Berkoop

Aj' een stok schrieven over de karke van Berkoop, ontkom ie d'r niet an daj' dingen opschrieven, die al lange opschreven binnen. Toch wi'k perberen om naost feitelike infermaosie ok wat persoonlike dingen an 't verhael toe te voegen.
De karke van Berkoop is ien van de ooldste stienen karken in Frieslaand en grif van de zuud-oost hoeke. Dat hi'j d'r niet altied zo bi'j staon het zoas hi'j d'r vandaege-de-dag bi'j staot, kuj' mit 't blote oge wel zien aj' de karke an de butenkaant bekieken. In 't midden vienen we 't ooldste gedielte wat bestaot uut tufstien. Die stien is ofkomstig uut Duutslaand (Andernach) en over de Rijn en de Iessel via 't staepelplak Deventer naor Berkoop kommen. Deur allemaole verbouwings is van de oorspronkelike karke warschienlik alliend 't middengedielte overbleven. Zo staorigan bin ze veerder naor 't oosten gaon mit de verbouwings. An de butenkaante kuj' dudelik nao de tufstien een aandere stiensoorte zien. Dit bin oolde Friezen van 30x15x8cm. Dit gedielte dateert volgens de geleerden uut de eerste helte van de 15e ieuw.
't Aachterste gedielte van 't koor (uut warschienlik de twiede helte van de 16e ieuw), bestaot uut ofwisselend oolde Friezen en een kleinere stiensoort die 22x10x5cm met. Die oolde Friezen kommen warschienlik uut de 15e-ieuwse koorofsluting. Waorom ze dat doe daon hebben is mi'j niet bekend. Zo op 't oge kregen ze d'r niet vule extra ruumte deur.
De toren is een verhael appat. Die was vroeger vule groter en hoger. Hi'j hadde wel een hoogte van om-de-bi'j de 25 meter en was tussen de 6 en 7 meter in 't vierkaant. In 1585 is disse toren deur de Spanjaorden ondergreuven en naor beneden kommen. Pas in 1608 ston d'r weer een ni'jen iene, die we now nog hebben. Die met mar 17 meter in de hoogte en 4,20 in 't vierkaant. Waoromme die Spanjaorden doe zo vernielzochtig weren, zal ongetwiefeld te maeken hebben mit de karke as verdedigingsbouwwark en misschien zels wel mit de refermaosie. In ieder geval was de karke in 1553 nog een kathelieke karke. In de *Tituli Ordinandorum* lezen we in elk geval dat: *Herman Janszoon, clericus van het Utrechtse diocees wordt gepresenteerd tot de eeuwige capellanie of prebende, gelegen in de parochiekerk van de H. Vitus te Antiqua Bercop in Stellinckwerff.* In 1640 hadde Berkoop in elk geval een eigen doomnee in de feguur van doomnee Arnoldus Broeksmid.
Aorig is 't om nog te vermelden dat d'r in de toren warschienlik een oolde klokkestoel verwarkt is. Tussen 1585 en 1608 ston d'r ommes gien toren en zal d'r toch wel es een klokke luded hebben. Ze zullen doe misschien as noodoplossing keuzen hebben veur een klokkestoel. Een peer jaor leden bin 'k nog es mit de heer Alten, een oold-timmerman uut Noordwoolde, in de toren west. Alten, die him wat verdiept het in de klokkestoelen, kwam doe tot de conclusie "dat dat hiel goed meugelik was". Mit aandere woorden, de kaans dat de Berkoper timmerbaozen in 1608 de klokkestoel omhoge taekeld hebben en in de toren verwarkt hebben is groot.
Over de karkklokke is bekend dat die van hiel oold materiaol is. De tegenworige klokke is van 1928 en dreegt as raandschrift: *Vergoten als N.A. Knock grietman, L.L. Willinge kerkvoogd en v.d. Ley predikant waaren.* (Knock was grietman van 1780 tot 1788.)
Over de ringmure is bekend dat die naor alle warschienlikhied bouwd is zo rond 1608. Hi'j bestaot uut dezelde stien as de toren. In 1767 mos de mure zo te lezen restaureerd of anpast wodden, want in de archieven van de karkvoogdi'j staot naemelik: *4000 beste gele steen aan Wouter*

Beerents tot de muiren om 't kerckhoff. De kosten weren doe 22 gulden en 4 stuvers. De betekenis van de ringmure was dat die de gewijde eerde om de karke scheidde van de profane (wereldse) grond. Nog niet zo lange leden is disse ringmure hielendal restaureerd en op 4 december '92 officieel onthuld. Oorspronkelik hebben d'r in de mure vier poorten zeten van 't zonuumde stinzentype, mar die bin al lange verdwenen.

Ach, de karke het een protte mitmaekt, mar is deur de ieuwen henne altied een baoken van hope en vertrouwen west veur de Berkoper bevolking. 't Was toegelieke 't plak waor vroeger de meensken heur vergeerderings hullen en heur melden mossen veur bi'jveurbeeld de lotting veur 't leger in de tied van Napoleon. Veerder hadde 't een functie as plak waor belangrieke mitdielings wereldkundig maekt wodden. Tegenworig het 't naost een karkelike, veural ok een culturele functie. Ontiegelik vule koren en orkesten hebben de veurtreffelike akoestiek in oonze karke warderen leerd en hebben, as dat zo uutkwam, daankber gebruuk maekt van oons verni'jde orgel. Ach, ik zol jim nog uutgebreid vertellen kunnen van de twie grote restauraosies die oonze karke disse ieuw mitmaekt het. Mar zoks kun jim hiel makkelik naolezen in de speciaole *Dreyer* ('t dörpsblad van Berkoop) van december 1964, die hielendal verslag dot van disse belangrieke gebeurtenissen. Dat de karke d'r now hiel aanders uutzicht as in 't begin van disse ieuw dot blieken uut de foto's die opneumen binnen in 't boek *Berkoop in beeld* waor ondergetekende ok an mitwarken mocht het.

Ok al is 't tal Berkopers dat nog beliedend lid is niet biesterbaorlik groot, as 't om 't behoold van de karke gaot, staot elke Berkoper d'r as ien man aachter. De laeste restauraosie van de ringmure het dat wel bewezen. Wi'j bin trots op oonze karke en ik hope nog es de tied te vienen, of as een aander tied het mag die 't ok doen, om de geschiedenis van de karke nog es hielendal uut te pluzen. Ik bin d'r van overtuugd dat de karke oons nog hiel wat te vertellen het. An now toe schrift iederiene alles van iederiene over en dat is spietig. Ik bin daor wat dit stok anbelangt gien uutzundering op.

Johan Veenstra

Een poppien kriegen

De meensken bin zo staorigan ok hielemaole op 'e giebe en in 't wilde. En dan he'k et vandemiddag in 't biezunder even over de vrouwluden, en now hoop ik mar dat et mit de Stellingwarver en Friese vrouwluden nog een betien toevaalt, mar mit de Drentse vrouwluden is 't echt hielemaole mis. In Vledder kun die now al naor de kursus *Als je een baby hebt. Aj' een poppien hebben.*
Ja, want as 't zoveer is, dan bin de Drentse vrouwluden d'r dus gloepend mit an. Want waj' dan percies allemaole doen moeten, now, zeg et mar. Hoe moej' in hemelsnaeme speulen mit zoe'n hummeltien, wat moej' doen as zoe'n ding begint te goelen en hoe hecht ie je an je poppien? Vraogen. Allemaole muuilike vraogen. En daor moej' dus veur naor die kursus in Vledder. We moe'n zo staorigan ok overal veur naor een kursus! Wat valen jim mi'j of, Drentse vrouwluden, zit d'r dan hielemaole gien netuurliks meer an jim? Kuj'm dan niet iensen meer anvulen hoe aj'm mit jim poppies ommegaon moeten?
Oe, ik zie al veur me hoe as 't d'r bi'j jim an toe gaot. Lao'we Wendy Prakken now es nemen, een maegien mit een typisch Drentse naeme. Now, Wendy het naor jazzballet west om daor wat omme te springen en thuus zal ze krek de legging uutstrupen of ze daenkt van: Ik weet niet wat d'r mit me is, mar et is niet zoas aanders. Ik zal toch niet... Jan was nogal wat ankroeperig de laeste tied. Ik zal toch gien poppe kriegen moeten? Oe nee, toch, wat moe'k dan toch beginnen? Hoe moe'k daor dan mit an?
Et zwiet brekt Wendy Prakken uut. Dat ze struupt de legging weer an en lopt butendeure om 't Jan te vraogen.
Mar Jan het gien tied veur heur meraokels, de boeren meugen die dag de jarre uutrieden, dat Jan het wel wat wichtigers an de kop.
"Gao mar naor de dokter," zegt hi'j en hi'j jakkert mit een volle tank jarre naor de es. Wendy springt vertwiefeld op 'e fiets en peest naor de dokter. En ja, heur, Wendy Prakken moet een poppe kriegen.
Hielemaole over de toeren jacht ze weer naor huus toe. Wat moet ze now dommiet toch mit zoe'n mieghummel? Ze wil heur wark in de schoewinkel van Beilen d'r ok niet omme opgeven. Wendy is d'r gewoon glad mit an.
As ze thuus komt, stoft Jan krek weer mit de jarretank de es op. Et hiele dörp is vergeven van de amoniaklocht. Ontreddерd lat Wendy heur in de hal van de trappe roegelen, misschien dat ze dan wel van alle perblemen of is en ze het in de *Story* lezen dat Lady Di ok van zokke meraokels uuthaeld het.
Mar et helpt allemaole gien spatter. Wendy Prakken het wat onder de schölk, onder de legging bedoel ik, en ze hoolt wat onder de legging. En veur zokke hutsjevlutten van Drentse vrouwluden bin d'r now dus kursussen in Vledder. *Aj' een poppien hebben.*
De overbeppe van Wendy, daor Wendy naor vernuumd is, Wobbegien van Lute Jalving, hoefde indertied niet naor een kursus in Vledder. Wobbegien ston nog dichte bi'j de netuur. As Wobbegien murk dat et weer zowied mit heur was, want de oolde Lute Jalving was ok nogal ankroeperig, dat as Wobbegien murk dat d'r weer wat loos was, dan stopte ze krek as de moeke van Bartje zo now en dan een cent in een cacaobussien op 'e schostienmaantel. En in al heur aarmoede in dat schaemele arbeidershusien wus Wobbegien laeter in de bedstee hiel percies wat ze mit dat ni'je, kleine poppien doen mos. Ze nam et in de aarms, drokte et tegen heur an, aaide et en fluusterde: "Och, mien kleine wichien, wat bin 'k toch bliede mit oe."

En twie daegen laeter hulp Wobbegien al weer op 'e bouw mit et eerpelrooien en 't kleine poppien lag d'r goed inpakt in een kroje bi'j en as 't hummeltien honger hadde, dan gaf Wobbegien heur op 'e bouw de bost. En de poppies van vrouwluden die niet genoeg zog hadden, kregen een klokkien lekkere, vette, waarme schaopemelk. Gewoon netuurlik.
Mar now vligt die Wendy Prakken naor de kursus in Vledder en daor leert ze alles over hechtingsgedrag, emotionele ontwikkeling, lichemstael, goelen en troosten. In wat veur tied leven we toch? Ik doe 't mit jim dat de poppe van Wendy over vuventwintig jaor ok in Vledder naor een kursus moet: *Een poppien kriegen. Hoe moet dat?*

Veurlezen veur Omroep Fryslaand op 25 feberwaori 1993

Bote Stellingwerf

Oolde man

Zien koppien is kael,
zien lopen gaot muuilik,
zien praoten is brabbelen
en hi'j zievert
zo now en dan...
Hi'j vint zien aende
bi'j et begin
liekt et wel...

Stiefheit

Wat was et joongien bliede
dat et weer een heitien kreeg.
Wat vun de man et jammer
dat de vrouw een joongien hadde...

De regen krigt moezepoties
as hi'j op mien parreplu vaalt...
Ik loop onder de zoolder
van et oolde huus...

De iene schept op
as hi'j zit te eten.
De aander dot et nog
as hi'j de boek vol het.

Peter Riksma

Daegelikse dinkies

D'r bin mi'j verhaelen bekend waor in beschreven wodt wat veur een gevecht schrievers bi'jtieden angaon moeten mit et witte, onbeschreven pepier. Et duurt zo te zien soms ommeraek lange veur inspiraosie zien uutaendelike literaire vorm vint. Wat dat angaot is et aenlik zo arg nog niet dat een protte goed verkopende Nederlaanse auteurs in heur kienderjaoren te maeken kregen mit strakke (meerstal geriffermeerde) leefregels of aandere appattigheden, waor ze een flinke knauw deur kregen hebben. Aanders was et hielemaol droevig steld mit de onderwarpen die ze beschrieven kunnen. Trouwens, niet alliend schrievers kennen dat gewrot mit heur materiaol en vormgeving; ok hiel wat komponisten hebben een zekere rippetaosie op dit gebied. Et risseltaot is meerstentieds een prullemaande vol mit perbeerselties die weugen binnen en te licht bevunnen, en dat dan weer tegere mit een ofpienigde uutdrokking op et gezichte van de keunstener. Dat alles sluut vanzels ok wel weer aorig an op et beeld dat vule meensken koesteren as ze daenken an schrievers, komponisten en aander artistiek begaafd volk. Keunst is lieden. Et liefst lieden in twie betekenissen: lieden onder et gebrek an centeraosie en lieden an de stried mit materiaol en vorm.
An de aandere kaante geloof ik now ok weer niet dat alles wat d'r op literair gebied verschient zo alderiewigst muuizem tot staand komt. D'r zullen hier en daor toch ok nog wel schrievers wezen die op et mement dat ze de penne in de haand nemen of (meer in djsse tied passend) aachter heur tekstverwarker schoeven, de muze as et waore op heur schoolders daelestrieken vulen en mit dat veurrecht heur gedaachten vlot an et pepier priesgeven kunnen.
Dat laeste liekt mi'j haost, hoewel ik netuurlik ok wel wete dat schien bedriegen kan, et geval te wezen bi'j et wark van de Stellingwarver schriever Klaas van der Weg uut Ni'jtriene. Hi'j publiceerde et veurige jaor onder de titel *Daegelikse dinkies* een bundeltien mit vuuftig verhaelties waor hi'j zo te lezen muuiteloos in 'inzoomt' - zoas dat in filmische termen hiet - op tal van situaosies en gebeurtenissen die in zien bestaon van belang binnen of van belang west hebben. De eerste verhaelen dateren uut et jaor 1976 en de laesten uut 1991, en et was die tiedsodder die de oddering van de verhaelen in de bundel bepaolde.

Van der Weg is in de Stellingwarven om meer as iene reden gien onbekende. Naost zien wark veur een tal verienings en et projekt 'Stellingwarfs woordeboek' schrift hi'j ok riegelmaotig in et tiedschrift *De Ovend* en ofgaonde op de inhoold van iene van de *Daegelikse dinkies* is een betien poletieke bevleugenhied him ok niet vremd, temeensen as ik kiek naor et enthousiasme waor hi'j mit schrift over et Stellingwarver andiel in de grote demonstraosietocht tegen de plaetsing van de kruusraketten in 1981 in Amsterdam. Hoewel ik zo lange meugelik een veurstaander blieven wil van wat specialisten wel es de 'immanente literatuurkritiek' numen, waor ze mit bedoelen daj' bi'j de beoordieling van net geliek wat veur een boekien dan ok, zo dicht meugelik bi'j de inhoold blieven moeten en niet mit alderhaande gegevens over de schriever en zien leefomstaandigheden anzetten kommen moeten, wil ik bi'j dit boekien van Van der Weg toch niet hielemaole om dit soort infermaosie henne. Uutaendelik is et ok nog een keer zo dat ik dankzij dit soorte van gegevens een prachtige saemenstelling as *woordeboekmitwarkersgezin* (nr. 5) be-

ter plaetsen kan en begriepen.
Om now weer even op et boekien zels weeromme te kommen: we kun nao et lezen d'r van vaastestellen dat de vlagge de laeding aorig goed dekt. In *Daegelikse dinkies* bekikt en bekommentarieert de schriever alderhaande toestanen en veurvallegies van now en vroeger. Niet meer en niet minder. Et hiele boekien deur wodt de boventoon voerd deur et alledaegse. Van der Weg beschrift bi'jveurbeeld zien begaonhied mit de anhaankelike katten die him ni'jsgierig bekieken as hi'j in de tuun warkt, grappige veurvallegies uut et dörpsleven, stokkies over zien eigen kiender en kleinkiender en ok een peer aorige beschrievings van uutstappies in binder- en buterlaand hebben een plakkien kregen in et opschriefboekien van Van der Weg. Ik bruke hier niet zonder reden et woord 'opschriefboekien', want dat is aenlik toch wel de indrok die nao et lezen van *Daegelikse dinkies* bi'j mi'j persoonlik et starkst hangen bleven is. Binnen dat raemwark stuurt de schriever haost vanzelssprekend d'r op an om kot te wezen. Zoas de thema's die deur Van der Weg in dit boekien naor veuren brocht wodden kot en bondig behaandeld wodden, zo is ok zien veerdere ommegaon mit de tael. Nargens vien ie een zin diej' opni'j lezen moeten omdaj', aj' ien keer bi'j de punt belaand binnen, de struktuur van de zin niet meer deurzien. Mar an de aandere kaante ok nargens een stokkien dat je tot opni'j lezen anzet omdat een andude gedaachte, typering of situaosie zo raek, zo ni'j of oorspronkelik beschreven is. Op die meniere schrift Van der Weg niet, die preteensie het hi'j niet, donkt mi'j, en naor dat soorte van keunstgrepen gao 'k veerder in dit boekien ok niet zuken.
Ik krieg niet de indrok dat Van der Weg naodrokkelik humor naostreeft, mar toch krigt ok dit aspekt wel degelik een plak in sommige van zien *Daegelikse dinkies.* Niet dat de verhaelen waor as ik now an daenke drekt anleiding geven tot schatteren van 't lachen, ok niet tot de 'grimlachies' waor in de veurige ieuw Piet Paaltjens zien lezerspebliek van veurzag. Nee, vule eerder wodt in dit boekien een glimlach losmaekt deur de aord van de gebeurtenissen of deur de gevathied waor sommige meensken mit op toestanen reageren kunnen. Zoas bi'jveurbeeld in et verhael van die oolde boer die nao een bijnaongelok argens in de buurt van Ooldelaemer op de opmarking van de mitriedende evangelist 'dat de Heer oons weer beholen het' snedig zee: 'Ja, mar hi'j loert wel op oons'.
Bi'j dit soorte vermaekelike vertellegies het Van der Weg zien vertelstof bliekber uut de twiede haand, mar dit type is in de minderhied. In veerweg de meerste verhaelen beschrift hi'j zaeken die op de ien of aandere meniere verbaand holen mit zien eigen herinnerings en observaosie. En hi'j verwoordt ze hielemaol op een opgekeunstelde meniere in een Stellingwarfs dat, neffens mi'j, ok veur iene die niet of niet meer zo vaeke in die tael daenkt, schrift of lest, makkelik te volgen is. Van der Weg ontkomt daorbi'j an et geveer van alliend mar noffelik deurkabbelende vertellinkies in een al lieke noffelike streektael, deur hier en daor de vinger op een zere plakke te leggen. Hi'j het een eupen oge veur de veraanderings in et laandschop. 'Waoromme vien ik de meitied lang zo mooi niet meer as vroeger, een vuvenveertig jaor leden', vragt hi'j him bi'jveurbeeld in et vierde verhaeltien of, en in verhaeltien nommer achtentwintig valen zien ogen op een oolde boom in de Ruiterspoolder. En terwiel hi'j zo miemerende en prakkeserende op een rietpolle bi'j de Laampenvaort de boom in et vezier krigt, overweegt hi'j alle geveren die de boom in zien veerdere bestaon bedreigen. Van der Weg nuumt de lochtsmerigte, zoere regen, versmerigd bojemwaeter en zo kuj' nog wel even veerder gaon.
Et zal misschien opvalen wezen da'k bi'j mien verwiezings naor et boekien hieltied gebruuk maekt hebbe van nommers. Dat zit zo: Van der Weg het zien *Daegelikse dinkies* ienvooldigweg nommerd mit an et aende iedere keer de vermelding van et jaor waorin as hi'j et stokkien schreven het. Et ontbreken van titels vien ik argens

Klaas van der Weg krigt et eerste exemplaor van Daegelikse dinkies van Henk Bloemhoff.

wel een gemis. Veural bi'j et weerommezuken van een bepaold stokkien tekst in et boek zoj' een protte gemak hebben kunnen van een inhooldsopgifte mit titels. Wie zollen dit boekien van Van der Weg now beslist es lezen gaon moeten of bekieken? Ik zeg hier bewust: lezen of bekieken, want d'r bin ok een peer prenties ofdrokt van Sietske A. Bloemhoff. Ik daenke dat de liefhebbers van verhaelen mit verschillende laogen d'r in, dubbele bojems en scharp tekende en heur ontwikkelende kerakters de vuuftig *Daegelikse dinkies* wel ongelezen laoten kunnen, want de meensken die daor van holen kommen bi'j Van der Weg niet an heur trekken. Mar iene die wel es op zien gemak mitblaederen wil in et netisieboekien van een man uut de Stellingwarven die gedurende zoe'n zestien jaor een tal van zien ingevings en herinnerings vaastelegd het in een levende streektael is bi'j disse schriever an de goeie deure.
Van der Weg zuukt en vint zien onderwarpen in de alledaegshied en dat het dan veurig jaor leid tot et verschienen van vuuftig stokkies waorin now es wat nostalgie de kop opstikt, dan weer et komische de boventoon voert, en op weer aandere plakken hebben gewoon de weersomstanigheden in een bepaolde tied de schriever tot et maeken van antekenings brocht. En dat alles, zoas ik al eerder angeven hebbe, op een hiel ienvooldige, ongekeunstelde meniere.

Al lezende in dit boekien van Van der Weg kuj' ok nog wel es wat wiesheden opdoen waor aj' laeter nog wel es wat an hebben kunnen. Aspiraant-vekaansiegangers naor Zweden kommen an de weet waorom aj' daor niet al te gauw een glassien bier op een terrassien bestellen moeten en ok de kwestie van hoej' een tuunslange an et daansen kriegen kunnen wodt in disse bundel sekuur uut de doeken daon. Wie ni'jsgierig wodden is naor de antwoorden die Van der Weg andreegt, kan ze vienen in zien *Daegelikse dinkies.* Dat wodde uutgeven deur de Stellingwarver Schrieversronte in Oosterwoolde.

(Eerder veurlezen op Radio Oost)

Klaas van der Weg, *Daegelikse dinkies*, Stichting Stellingwarver Schrieversronte, 72 blz., f 12,50.

Johan Veenstra

Goden en helden van de Stellingwarvers
- 4 -

Tal van geschiedkundigen en wetenschoppers hebben heur et heufd breuken over de vraoge waor de Stellingwarvers in de grieze ooldhied wegkommen binnen. Sommigen mienden vanuut Drenthe, aanderen kwammen mit et wonderbaorlike verhael op 'e lappen, dawwe indertied in Duutslaand woonden en dawwe vervolgd wodden deur ien van de kleinzeunen van keizer Karel de Grote en dawwe hier doe te lane kommen binnen. Onzin! Halvewiezepraot! As al die geschiedschrievers en wetenschoppers oonze mythologie kend hadden, dan hadden ze zokke nuvere verhaelen niet hoeven te bedaenken. Krek as in elke mythologie bin de meensken deur heur goden maekt. Krek as mit Adam en Eva in et paradies is alle gedoe hierzo ok mit de twie eerste Stellingwarvers begonnen.

De oergodinne Stella was al een hiel schoft een betien kribbig en opsternaot. Ze zat gewoon niet lekker in heur vel. Ze was om 't hottien lelk en opvliegend en ze hadde heur zuster Elsa mal ofblaft, doe die onneuzelweg vraogd hadde of ze misschien in de overgaank zat. En mit heur dochter Lange Lillie was 't hielemaol in de hobbel, et gemierk van die lange sliere kon ze de laeste tied al hielemaole niet verdregen. Dat as Stella es weer zoe'n malle bujje hadde, dan spande ze Hauli en Buili, de beide griffioenen, mar veur de karre van cederhoolt en dan jachte ze daor een booze mit deur de bos. En dan bekwam et malle zin ok wel weer een betien, mar echt overgaon dee et niet. De huusholing mos doliksemse goed op zien woorden passen, want Stella was ommeraek nauw te hikken.
Doe ze op een aovend, nao et eten, es wat bi'j mekeer zatten, legde Brocopus de haand op 'e aarm van zien zuster en hi'j zee: "Ie zollen wat meer om hanen hebben moeten, zussien."
Stella keek him brimstig an en schokschoolderde.
"Ik bin vanzels mar antrouwd," zee Lara inienend, "mar ik lope al daegenlaank mit een ideegien omme."
Ze keken heur allemaole an.
"Kiek es an," zee Lara, "alle goden hebben indertied meensken maekt, die in heur geleuven. Dat zo het Odin de Vikings, Zeus de Grieken en Jupiter de Romeinen. En ie hebben niks, Stella. Wi'j hebben niks. Wi'j bin d'r gewoon, mar d'r is gien starveling die in oons geleuft. Waoromme maek ie niet een volk, Stella, dat in oons geleuft. Dat is veur jow mar een fluitien van een cent."
"Heden nog an toe," zee Brocopus, "daor zeg ie me wat, mien maegd. Wat donkt je, Stella?"
Stella keek in ien keer een stok minder gremietig toe.
"Lara, jonk," zee ze, "dat is een allemachtig goed plan. Ik doe 't! Hoe wee'k nog niet, mar ik doe 't!"
"Ik zol, a'k mem was, wel een betien uutkieken," mierkte Lange Lillie, die zo staorigan een bek as een scheermes begon te kriegen, "doe mem zo neudig an de man mos en oonze mem oonze heit Izzerd indertied uut die dikke stien toverd het, now ik wil d'r niet vule van zeggen, mar oonze heit is now drekt gien suksesnommer wodden."
"Nee," zee Stella inienend ieselik kalm, "en dat bin ie ok niet," en ze gaf et jonk een vleer om de kop, zodat Lange Lillie blaerende op bedde vleug. "Dat jonk en die slampaamperige heit van heur," zee Stella, "et bin twie naegels an mien doodkiste. Mar wat za'k me ok drok maeken om die

beide, ik gao morgen een ni'j meenskeras maeken. Ik zie 't al hielemaole veur me. En dan nuum ik heur naor mi'j, Stella, en naor oons woonstee: de Warf. Heur laand komt Stellingwarf te hieten en zi'j wo'n Stellingwarvers."
"En waor woj' ze dan percies wonen laoten?" vreug Lara mit fonkelende ogen van opwiening.
"Hier beneden oons ligt een grote wildernis," zee Stella, "ik bin d'r meerdere keren over henne vleugen mit Buili en Hauli veur de cederhoolten karre. En daor liggen ok twie revierties, awwe die now es naor oonze eigen revieren numen, as we daor de Lende en de Kuunder now es van maekten. En daor bi'j et begin van de Lende, daor ligt een ronde hoogte in 't laand, as we dat es Tronde nuumden, dan laot ik daor de eerste twie Stellingwarvers wat ommepoelevinken. Et is daor een biesterbaorlik mooi plakkien. Ze hebben d'r schoon waeter en d'r staon zat brummel- en neutepollen. Et is d'r zuver een paradiesien in 't klein. Daankjewel, Lara, veur dat wonderbaorlik goeie idee van je, ik bin d'r hielendal van opfleurd."
"Hoe woj' die beide eerste meensken eins numen?" vreug Brocopus inienend, "want ze moe'n wel naemen hebben."
"Daor zeg ie zo wat," zee Stella. "Et moe'n gewone naemen wodden, niet zo sjiek as die van oons vanzels. Weej' wat, ik nume ze van Lamert en Lutske. En now onder de mannefakturen, volk, morgen is 't weer vroeg dag en dan gao 'k de Stellingwarvers maeken."
En Stella zocht zingende de lappebak op.

Aandere daegs gong de hiele godenfemilie naor Tronde. Stella hadde heur mooiste jurk antrokken, ze hadde een goolden staf in de haand en ze hadde een reistasse bi'j heur mit een jonge katte d'r in.
Op Tronde snee ze mit een mes een vleertoekien van een polle, legde dat in et zaand, zwaaide d'r es mit de staf over henne en zee: "Uut dit stok vleerhoolt maek ik jow, Lamert. Geleuf in mi'j en in mien femilie en wees een kerel in alle betekenissen van et woord."
Een tel laeter ston d'r een kreerze, naekende kerel veur heur, die drekt veur heur op 'e kni'jen vul en et heufd in et stof beug.
"Lamert," zee Stella, "ik zal jow een kammeraodske geven veur jow reize deur et leven, ze zal Lutske hieten, ze zal jow huushoolster en jow partner in de lappebak wezen. Ik sniede now een giepsien van een wilgenpolle, een buugzemer en veerkrachtiger toekien as dat van een vleerpolle, omdat vrouwluden now ienkeer meer verdregen moeten in et leven, deurdat ze vaeke in de kraom moeten."
Ze legde et giepsien in et zaand, zwaaide weer mit de staf en een tel laeter ston d'r een mooi, glaanzig, bloot vrommes veur heur. Lutske, die een betien schrutel naor Lamert keek en doe naost him op 'e kni'jen liggen gong.
"Now moej'm nog even goed naor mi'j luustren," zee Stella, "jim bin de eerste Stellingwarvers en zorg d'r veur daj'm niet de ienigsten blieven. Zorg d'r veur daj'm een toom gezonde jongen kriegen en maek d'r wat van. Maek wat van et leven, want veur jim starvelike meenskies is et gauw genoeg veurbi'j. Verpruts jim tied dus niet. En daenk d'r omme, Lutske, ie moe'n ok lekkere koeken veur Lamert bakken en hier hej'm nog een katte van mi'j, dan hej'm eerst wat gezelschop."
Ze haelde de katte uut de tasse en die vleug van onwennighied drekt een boom in.
"Now heb ik jim hier op Tronde een mooi paradiesien geven," zee Stella." Jim meugen d'r grif schone wonen. Bouw een knap husien tegere, drink van et lekkere, heldere waeter en eet van de gewassen van et laand. D'r is een hoekien mit eerpels, boeremoes en rooie kool. Smikkel d'r mar lekker van. En daorginderd, een tippien veerder, ligt een hoekien mit gele knollegies, die bin veur mi'j as ze riepe binnen. Die offeren jim dan uut goedens an mi'j, omdat ik jim maekt hebbe en dat doej'm ieder jaor opni'j, tot in lengte van daegen, tot in jim duzendste geslaacht. En jim eten d'r niet van! Gien hap! Daenk d'r omme! Want jim zullen d'r mal miskommen van

kriegen. En now gaon wi'j vot. We laoten jim allienig, Lamert en Lutske, gao tegere now mar wat noffeliks doen, daor zuj'm zo staorigan wel an toe wezen."
En doe Lamert en Lutske de heufden in de hoogte deden was d'r al niks meer te zien. Ze keken mekeer wat schaemelties an en doe begon Lutske wat lekkere koeken veur Lamert te bakken en Lamert gong onder de boom zitten te kieken totdat de katte d'r uut kwam. En dat de Stellingwarvers vandaege-de-dag nog altieten koekebakkers en katte-uut-de-boom-kiekers binnen, dat is de schuld van Lutske wodden...
Doe et haast was en de gele knollegies riepe weren om offerd te wodden an de goden en ze een vluttien rooid hadden, doe zee Lutske: "Hoe zollen die gele knollegies now aenlik smaeken, Lamert?"
"Ik weet et niet en ik wil et niet weten ok," zee Lamert, "ie kennen de bosschop die we mitkregen hebben, lao'we oons daor now an holen, jonk, veurdawwe ongelokken kriegen. We bin dommiet mit 'n drienend hier op Tronde en lao'we et now gezellig perberen te holen."
Mar Lutske was een vrommes en vrouwlu-

den bin now ienkeer ni'jsgierig, dat doe Lamert an 't eerpelrooien was, nam zi'j ien van de gele knollegies van de offertaofel en veurdat ze d'r arg in hadde, zette ze d'r de tanen in, beet d'r een hoeke uut en pruufde een geweldige lekkere smaek. Mar mit zette de locht an, et wodde hielendal duuster en et begon te weerlochten. D'r baste een gruwelik mal noodweer los, zoas ze nog nooit mitmaekt hadden. Et was ofgemieterd zwaor weer.
Lamert kwam in zeuven haosten van de bouw draeven en trok Lutske mit een gruppe in. Doe zag hi'j eerst wat ze in de haand hadde. Een geel knollegien mit een hap d'r uut.
"Smerige, ni'jsgierige luzebos," raosde hi'j, "hoe kuj' now ok zo!"
Vlakbi'j heur sleug et mit een geweldige klap in. Ze reuken een schruuierige locht. Boven in de Warf sleug een poerlelke Stella iederkeer mit een bri'jslief op een gimmeleren wasaeker omme en ze raosde:
"Ik trek de hanen van jim of, Lamert en Lutske, jim hebben d'r een soepien van maekt, maek daj'm drekt votkommen uut Tronde. Tot in jim duzendste geslaacht zullen de Stellingwarvers koekebakkers en katte-uut-de-boom-kiekers blieven. En bedek jim schaande! Jim lopen d'r schunnig bi'j!"
Doe bekwam et noodweer. Lamert en Lutske bunnen ieder een stange eerpellof veur de ditten en de datten, pakten wat eten in, en trokken beschaemzem vot van Tronde. En ze leefden heur leven mit een protte ongemakken en ze kregen acht kleinjongen.
En zodoende bin de Stellingwarvers van now dus nog altied koekebakkers en katte-uut-de-boom-kiekers...

Harmen Houtman

Veertig

veur pappe & Kenny

Ik moet om jim beidend daenken,
et spoor dat lopt niet recht,
ik luuster naor wat d' iene
en heure naor wat de aand're zegt.

Jow weren d'r veertig jaor laeter,
de wereld die ligt klaor,
ik zag jow veur et eerste
doe teld' ie al haost veertig jaor.

Et bin mien heit, mien omkezegger,
een stok, een zaachte haand,
en tussen jeugd en oolderdom
bin ik hier onverwaachs belaand.

Ik lope mit jim beidend veerder,
de waarmte stroomt deur mi'j,
ik vuul et joongien in me,
oolder-wodden is niet ni'j.

Jow weten 'n protte van et leven,
wiels jow op 'e drumpel staon,
de tied gaf mi'j een vleugien
van de stried om et bestaon.

Et veurjaor geft weer hiel wat blossem,
de haastwiend speult mit blad,
ik heb van beide tieden
een spoortien deur me henne had.

Renze Yetsenga

Pelgrimsreize naor Santiago - 1 -

In et noordwesten van Spanje, in Galicië, ligt et beroemde bedevaortsplak Santiago de Compostela. In de loop van de ieuwen bin honderdduzenden pelgrims lopende naor Santiago trokken.
Onder et heufdaltaor van de 12e ieuwse kathedraol is een crypte mit een zulveren urn, daor de stoffelike resten van San Jago, oftewel de apostel Jacobus (de Ooldere), in beweerd wodden.
Renze Yetsenga gaot ien disser daegen onderwegens naor Santiago. Hi'j legt de route niet lopende mar fietsende of. Veur De Ovend *schrift hi'j reisverslaegen van zien belevenissen tiedens zien reize.*
Renze Yetsenga is 49 jaor en komt van oorsprong uut et Friese Arum. Hi'j het veur schoelemeester leerd, het dat ok west, mar is sund 1973 menniste-doomnee. Op et ogenblik in de stad Grunningen. In disse Ovend *et inleidende artikel over zien pelgrimsreize naor Santiago de Compostela.*

Et zal wezen, de koegel is deur de karke! Dat laeste klinkt riekelik oorlogsachtig en dan nog wel uut de mond van een mennist. Volk dat bekend staot vanwegen heur geweldlooshied, verdreegzemhied en et vredelievend in et leven staon.
Liekewel: et gaot an! Op 'e eerste meie begint mien pelgrimsreize op 'e fiets, in mien woonplak, de stad Grunningen. Et reisdoel is et Spaanse Galicië, de stad Santiago de Compostela.
Mar laot ik mezels eerst es wat beter veurstellen: Renze Yetsenga (49), geboren tussen Arum en Witmarsum en doomnee van de menniste-gemiente Grunningen. Eerder ston ik as doomnee in Ni'je Niedörp-Broek op Langediek en daornao in Holwerd-Hallum.
Reizen het altieten al slimme belangriek west in mien leven en bi'j rieten zo'k wel graeg een reisburo beginnen willen, om mit meensken de meerst interessaante reizen uut te knobbelen. Ik kan mezels uren vermaeken mit atlassen en dienstregelings van treinen en vliegtugen. Op et reisburo zien ze me bi'jtieden ankommen!
In oons beroep beschouw ik et as een groot goed, dawwe ien keer in de vuuf jaor recht hebben op drie maonden studieverlof. Een tied om tot jezels te kommen en ofstaand te nemen van et bi'jtieden slim drokke gemienteleven, boeken te lezen die te lange liggen bleven en as et een betien mitzit ok nog doende te wezen mit een thema veur de toekomst.
Krek konnen we in de *Liwwadder Kraante* nog lezen, dat dirigent Hoite Pruiksma uut Workum en zien kammeraodske een half jaor lopende onderweg west hebben naor Santiago. Et tien jaor laank altieten mar doende wezen mit koormeziek hadde him zo sloopt, dat hi'j amper nog een kraante van een pattituur onderscheiden kon. Hi'j moch d'r tussenuut. Nao dit riepingsperces van een half jaor is hi'j now mit een hiel

aandere instelling opni'j mit zien wark uut aende zet.
Jaorenlaank bin 'k al doende mit disse pelgrimsreize. Wat beweegt een meenske om zoe'n drege reize te maeken? Sund de negende ieuw bin d'r meensken onderweg gaon naor Santiago. Aj' et vergelieken mit vandaege-de-dag was et eertieds vanzels hielemaol een verschrikkelik drege onderneming. Ie mossen wel haost van iezer en staol wezen en overleef al lopende zoe'n lange reize. Een protte pelgrims wodden ziek, konnen niet wieder deur uutputting, of ze vullen in hanen van meensken mit kwaoie bedoelings.
Mien bedoeling is niet om in Santiago een volle oflaot te kriegen veur alles wat a'k an now toe niet goed daon hebbe. Een protte pelgrims gongen mit dat doel veur ogen op 'e reize, om ienkeer in de kathedraol bi'j et graf van de heilige Jacobus te vernemen dat heur de zunden vergeven weren.
Ik hope mien eigen thema uut te warken: pelgrimsweg-levensweg-de weg van et geleuven.
Wat hebben die drie onderdielen mit mekeer te maeken? Deur et onderwegens in gesprek wezen mit meensken en et in gesprek wezen mit mezels hoop ik tot zoe'n verdieping te kommen. Behalven dat, zal et oge in oge staon mit alle bouwwarken en kulturele monementen an de route van et Jacobspad, mi'j bi'j mien thema bepaolen. De lange, rieke geschiedenis die verbunnen is mit disse tocht zal op een biezundere meniere tot mi'j spreken. Wat dat anbelangt vraog ik mi'j of, now et tiedstip van onderweg gaon zo dichtebi'j is, of ik wel genoeg lezen hebbe. Za'k aansen niet te vaeke bi'j plakken langes stoeven, diej' now ienkeer niet missen meugen?
En toch, ik hebbe wat oflezen de laeste jaoren! Dagboeken van meensken die de tocht lopen hebben, vanuut oons laand of vanuut St. Jean-Pied-de-Port, dat an de Fraanse kaant van de Pyreneeën ligt en een belangriek plak langs de route is. Boeken mit et verslag van fietsers, die bi'j de hoogste hoogten bovenop 'e trappers staon mossen. Ik hebbe ok et hiel interessaante dia-klaankbeeld van Harry Wagenmakers en Maria Evelein zien, die de tocht in alle viere de jaorgetieden leupen en onderwegens keunstwarken maekten.
Et woord Santiago de Compostela hoeft mar te valen of ik bin allat. Dat zodoende is de deuze mit boeken, foolders, kraanteknipsels, brieven en foto's al aorig vol raekt.
Tot now toe was et altied nog de tocht van iene aanders, mar nog even en dan bin ik et. Lange he'k twiefeld: za'k lopen of fietsen? Veur mi'j weren dat plan A en B. De veur- en naodielen he'k goed tegen mekeer ofweugen. Twie jaor leden al volgde ik, al lopende mit volle bepakking, de loop van de Ourthe, die zo prachtig mooi deur de Belgische Ardennen kronkelt. Mar et weke in, weke uut lopen mit een zwaore vracht op 'e rogge, dat is niks veur mi'j. Doe 'k de Elfstedentocht leup ha'k et veurdiel, dat oonze begasie overdag vervoerd wodde deur de schippen, daor we aovens op sleupen. Et niet al te lange uut mien huusholing wezen willen, het ok van belang west om tot mien besluut te kommen. Dat et is op 't laeste de fiets wodden. Een goeie kammeraod leerde me de laeste weken de keunst van et sleutelen an de fiets, want veerder as een goeie baneplakker ha'k et nog niet brocht.
Et zal ongetwiefeld een tocht mit een boel verrassings wodden en uteraord hoop ik dat et meerst angenaeme verrassings wodden zullen.
Ik vien et mooi, da'k in disse en de volgende nommers van *De Ovend* vertellen kan van mien reize. Mit de welkomme hulpe van Johan Veenstra hoop ik dat een protte volk d'r van genieten zal.

Et doel van de lange pelgrimstocht op 'e fiets: de Kathedraol van Santiago de Compostela.

WAT IS D'R NOW STELLINGWARFSER AS 'N STELLINGWARVER BAANK?

De Coöperatieve Veurschotbaank. Een typisch Stellingwarver baank.
Mit vestigings in Berkoop en Noordwoolde.
Een kleine baank dus, mar wel mit grote prestaosies.
Kiek mar es naor oonze rentetarieven.
Of naor oonze hypotheken.
Die kun mit glaans elke vergelieking deurstaon.
Mar niet alliend op financieel gebied het de Veurschotbaank grote veurdielen.
Ok op et persoonlike vlak staon wi'j oons mannegien/vrouwgien.
Bi'j oons hebben klaanten een naeme en kriegen alle andacht die ze verdienen.
Mar zeg now zels, zo heurt et toch ok in de Stellingwarven?

De Veurschotbaank.
Een kleine baank, mit een compleet dienstepakket.
Van Supersperen tot Hypotheek,
van Verzekering tot Rekening Couraant.
En butendat: De baank die jow tael praot...

DE VEURSCHOTBAANK, DE STELLINGWARFSTE BAANK VAN DE STELLINGWARVEN

Coöperatieve Voorschotbank B.A.

Willinge Prinsstraote 10
Postbusse 1
8420 AA Berkoop
Till. 05164-1441

Heufdstraote Oost 6
Postbusse 101
8390 AC Noordwoolde
Till. 05613-2825